

สภาพทั่วไปและสภาพการแข่งขันการเลือกตั้ง

บทนี้มีเป้าหมายที่จะชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงในพื้นที่ที่ให้เป็นตัวอย่างในการทำการศึกษ 2 ประการคือ

1. ชี้ให้เห็นถึงสภาพทั่วไปและสภาพเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ ซึ่งนำไปสู่ภาพของความแตกต่างทางสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
2. ชี้ให้เห็นถึงสภาพการณ์การแข่งขันการเลือกตั้งที่สูง ซึ่งจะนำไปสู่ภาพของการซื้อเสียงที่สูงตามไปด้วย

สภาพทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง*

1. สภาพทั่วไปของจังหวัด พระนครศรีอยุธยาได้ชื่อว่าเป็นเมือง "อู่ข้าวอู่น้ำ" ที่สำคัญของไทย ในฤดูน้ำหลากพื้นที่ส่วนใหญ่จะท่วม เนื่องจากเป็นพื้นที่ลุ่ม และมีแม่น้ำที่สำคัญไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำน้อย นอกจากนี้ยังมีลำคลองที่เป็นลำคลองธรรมชาติ และจากการชลประทาน คลองธรรมชาติที่สำคัญของชาวอยุธยาในการสัญจรไปมา และในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ คลองบางปลาหมอ คลองบางพระครู คลองระพีพัฒน์ คลองเจ้าเจ็ด และคลองพระยาบวรลือ เป็นต้น ดังนั้นบรรยากาศของบ้านเรือนริมน้ำจึงมีให้เห็นโดยทั่วไป

* ข้อมูลส่วนใหญ่จากที่ว่าการอำเภอพระนครศรีอยุธยา

2. ที่ตั้ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ในที่ราบภาคกลาง ประมาณละติจูดที่ 14 องศาเหนือ และลองจิจูด 101 องศาตะวันออก อยู่ห่างทิศเหนือของกรุงเทพมหานคร มีระยะทางจากกรุงเทพมหานครตามถนนสายเอเชีย ประมาณ 75 กิโลเมตร หรือระยะทาง 72 กิโลเมตรโดยทางรถไฟ หรือทางเรือโดยล่องขึ้นไปตามลำน้ำเจ้าพระยาก็จะกินระยะทาง 137 กิโลเมตร ล้อมรอบด้วยจังหวัดใกล้เคียงในภาคกลางหลายจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดอ่างทอง และจังหวัดลพบุรี
- ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดลพบุรี
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี

โดยมีเนื้อที่ประมาณ 2,557.61 ตารางกิโลเมตร นับว่าเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 11 ของจังหวัดในภาคกลาง และมีประชากรตามหลักฐานสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง สํารวจเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2532 เป็นชาย 331,533 คน เป็นหญิง 348,567 คน รวมทั้งสิ้น 680,100 คน

3. โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งเขตการปกครองเป็น 16 อำเภอ 208 ตำบล 1,456 หมู่บ้าน มีเทศบาล 3 แห่ง สุขาภิบาล 20 แห่ง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 อำเภอมี 16 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอเสนา อำเภอบางบาล อำเภอผักไห่ อำเภอวังน้อย อำเภอบางปะอิน อำเภอภาชี อำเภอลาดบัวหลวง อำเภออุทัย อำเภอบางบาล อำเภอบางปะหัน อำเภอบางซ้าย อำเภอมหาราช อำเภอบางไทร อำเภอบ้านแพรก อำเภอ นครหลวง

3.2 เทศบาลมี 3 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา เทศบาลเมืองเสนา และเทศบาลตำบลท่าเรือ

3.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์จังหวัดหรือรายได้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเปรียบเทียบกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง จะพบว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 รองจากจังหวัดสระบุรี และจังหวัดลพบุรี โดยในปี 2528 มีรายได้ทั้งสิ้นประมาณ 3,167.2 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18.89 ของผลิตภัณฑ์ภาคกลางทั้งหมด และในช่วงปี 2523-2528 รายได้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอัตราเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 4.59 ต่อปี

สาขาเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดมากที่สุดได้แก่ สาขาเกษตรกรรม โดยทำได้ประมาณ 842.8 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 26.61 ของรายได้ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม สาขาการค้าส่งและค้าปลีก และสาขาการบริการ ซึ่งมีสัดส่วนในผลิตภัณฑ์ จังหวัดร้อยละ 22.18, 13.57 และ 8.61 จึงกล่าวได้ว่า ภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ

4.1 การเกษตรกรรม เมื่อพิจารณาโครงสร้างสาขาเกษตรกรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะพบว่าการกลสิกรรมเป็นแหล่งของรายได้ที่สำคัญที่สุด โดยสามารถทำรายได้ให้กับสาขาเกษตรกรรมถึงร้อยละ 84.53 ในขณะที่ทางด้านการปศุสัตว์และการประมงทำรายได้ให้กับสาขาเกษตรกรรมเพียง 8.54 และ 6.91 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ

ทางด้านกลสิกรรมเนื่องจากพระนครศรีอยุธยาเป็นที่ราบลุ่ม มีผืนดินอุดมสมบูรณ์เพราะน้ำหลากมาในฤดูฝน ได้พัฒนาเอาความสมบูรณ์มาด้วย ประชากรกว่าร้อยละ 70 ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งทำได้ทั้งนาปีและนาปรัง ในปี 2527 พื้นที่ปลูกข้าวมีประมาณ 1,344,882 ไร่ ผลิตข้าวได้ 358,771 ตันมูลค่ารวม นอกจากนั้นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเขียว มะพร้าว มัน ถั่วลิสง พืชผัก เป็นต้น

ส่วนทางด้านการปศุสัตว์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าเกษตรกรจะเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้ามากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากรายได้จากการทำนาต่ำลง เกษตรกรบางส่วนจึงเปลี่ยนมาเลี้ยงสัตว์แทน ซึ่งได้แก่ โคเนื้อ โคเนื้อ เบ็ด และไก่ ซึ่งตลาดได้มีการขยายตัวมากขึ้น นอกจากนั้นจังหวัดได้มีการจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้และให้การช่วยเหลือด้านต่าง ๆ และเนื่องจากสภาพภูมิประเทศของจังหวัดที่มีแม่น้ำลาคองมากมาย ดังนั้นอาชีพการประมงจึงเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเกษตรกรรองจากการทำนา ซึ่งจังหวัดนับเป็นแหล่งประมงน้ำจืดแหล่งใหญ่ของประเทศแหล่งหนึ่ง ดังนั้นจึงได้มีการวางแผนทางพัฒนาทางด้านประมงไว้

4.2 การอุตสาหกรรม นับเป็นสาขาเศรษฐกิจที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 2 ของจังหวัด รองจากสาขาเกษตรกรรม โดยเฉพาะอำเภอท่าเรือ นับเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่ใหญ่แห่งหนึ่งของจังหวัด มีโรงงานไซโรลอบข้าวโพดถึง 9 โรง ทำให้เป็นแหล่งรับซื้อข้าวโพดที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด ข้าวโพดนี้ไซโรลต่าง ๆ รับซื้อมาจากจังหวัดเพชรบูรณ์ เลย สระบุรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังทำการส่ง

ออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศด้วย เช่น บริษัทคอนติเนนตัล โอเวอร์ซีส์จำกัด นอกจากนี้ยังมีโรงงานมันอัดเม็ด โรงสกัดน้ำมันดิบ โรงงานผลิตอาหารสัตว์ โรงงานผลิตปูนซีเมนต์ โรงงานแอลกอฮอล์ โรงงานอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เพื่อการส่งออกที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน เช่น โรงงานผลิตชิ้นส่วนโทรศัพท์, อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ล้วนอยู่ในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยาทั้งสิ้น

5. รายได้ สำหรับรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในช่วงที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าอยู่ในระดับต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในภาคกลาง และประชากรทั้งประเทศค่อนข้างมาก โดยชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีรายได้ต่อหัวโดยเฉลี่ย 12,872 บาท ต่อคนต่อปี ขณะที่ประชากรในภาคกลางและประชากรทั้งประเทศมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 16,749 และ 20,263 บาทต่อคนต่อปีตามลำดับ

6. สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเฉพาะพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) ในช่วงระยะเวลาของการเก็บ ข้อมูล (ประมาณ 30 วัน) ผู้วิจัยทำตัวเป็นคนอยุธยาโดยอาศัยอยู่บ้านญาติในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา จึงพอประมวลสภาพชีวิตตลอดจนสภาพสังคมของชาวอยุธยาในเขตเมืองและรอบนอกได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีการบรรยายสภาพต่าง ๆ โดยเฉพาะชีวิตความเป็นอยู่ที่จะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เมื่อถูกใช้เงินซื้อเสียงตามลำดับดังต่อไปนี้

6.1 ลักษณะทั่วไปของอำเภอพระนครศรีอยุธยา

อำเภอพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ริมถนนวิภาวดีรังสิต ในเขตเทศบาลเมือง มีขนาดเนื้อที่ประมาณ 130,579 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอบางปะหัน และอำเภอนครหลวง ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอบางปะอินและอำเภอบางไทร ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภออุทัยและอำเภอบางปะอิน ส่วนทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอบางบาลและอำเภอบางปะหัน

ประวัติความเป็นมาของอำเภอพระนครศรีอยุธยา นั้น เดิมมีชื่อว่า "อำเภอรอบกรุง" ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2440 ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนชื่อจากอำเภอรอบกรุง เป็น "อำเภอกรุงเก่า" ทั้งนี้เนื่องจากอำเภอตั้งอยู่ในบริเวณเกาะเมือง อันเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงเก่าในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 ทางราชการได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอกรุงเก่า เป็น "อำเภอพระนครศรีอยุธยา" เพื่อให้เหมาะสมกับความเป็นจริงตามชื่อเมืองหลวงเก่า และรักษาไว้ซึ่งตามประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นให้เป็นการแพร่หลายเรียกขานในหมู่ประชาชนทั่วไป

ปัจจุบันอำเภอพระนครศรีอยุธยามีเขตท้องที่ปกครอง 21 ตำบล รวม 155 หมู่บ้าน คือ ตำบลไผ่ลิง ตำบลเกาะเรียน ตำบลคลองสวนพลู ตำบลหันตรา ตำบลบ้านเกาะ ตำบลคลองสระบัว ตำบลสวนพริก ตำบลลุมพลี ตำบลวัดตูม ตำบลบ้านใหม่ ตำบลภูเขาทอง ตำบลบ้านป้อม ตำบลบ้านรุน ตำบลคลองตะเคียน ตำบลปากกราน และตำบลสำเภาล่ม ส่วนอีก 5 ตำบลอยู่ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา อันได้แก่ ตำบลหัวรอ ตำบลหอรัตนไชย ตำบลประตูชัย ตำบลท่าวาสุกรีและตำบลกะมัง

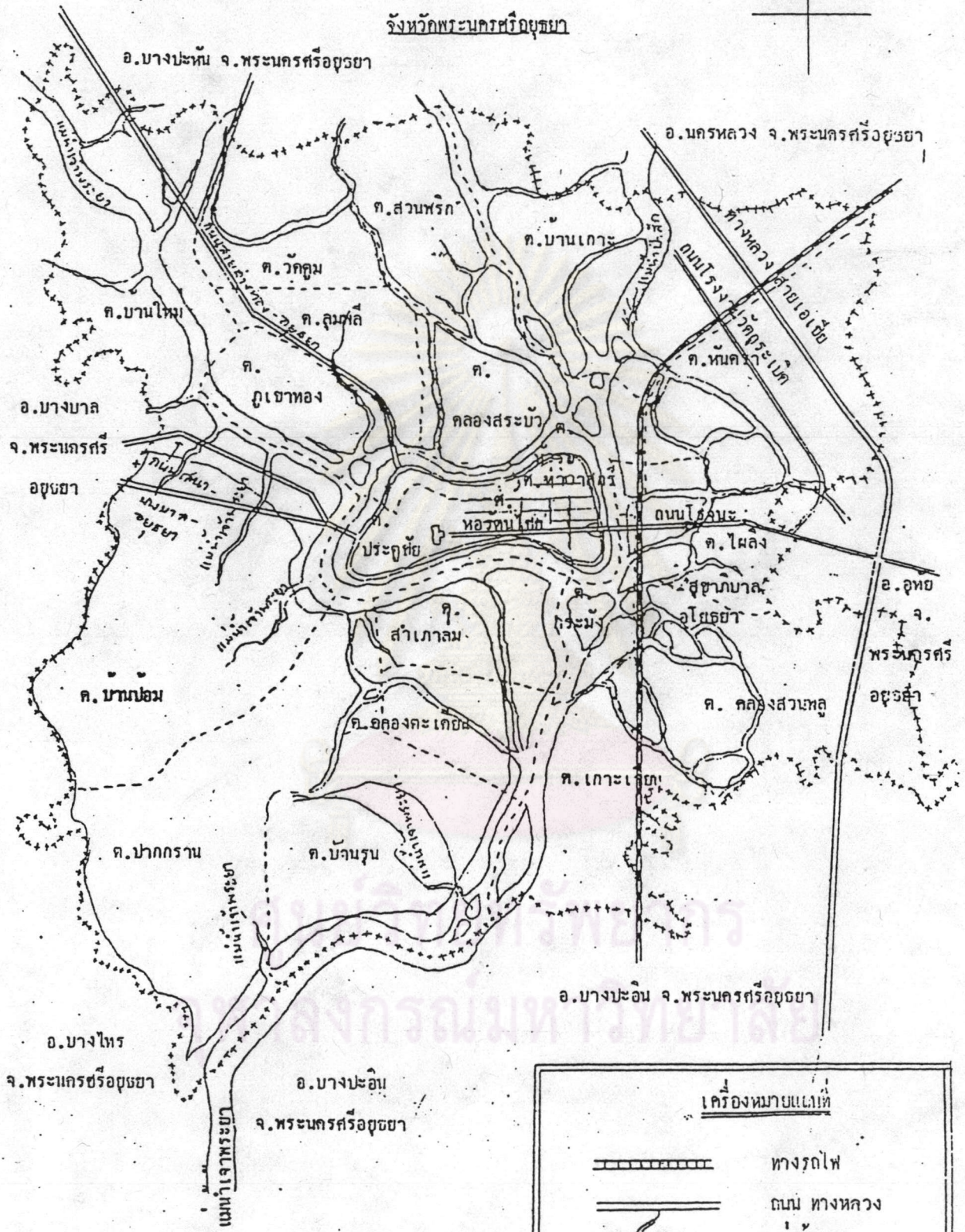
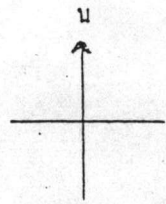
สภาพท้องที่อำเภอพระนครศรีอยุธยาโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มและทุ่งนา และเป็นเกาะ ไม่มีป่า ไม่มีภูเขา น้ำท่วมถึงทุกปี ทำให้สภาพดินสมบูรณ์ ปลูกพืชผัก ผลไม้ส่งออกงามได้ผลโดยทั่วไป มีแม่น้ำสำคัญ ๆ ไหลผ่านอำเภอรวม 3 สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี (แม่น้ำน้อย) ห้วยหนองคลองบึงธรรมชาติจำนวน 27 ลำคลอง ลำคลองในเขตเทศบาลส่วนใหญ่มะตื้นเขิน มีสภาพเป็นทางระบายน้ำทั้งจากบ้านเรือนประชาชน ลำคลองภายนอกเขตเทศบาลนั้น ยังคงสภาพเป็นลำคลองที่ใช้ประโยชน์ทางการเพาะปลูกและการคมนาคม

ส่วนทางด้านการคมนาคมติดต่อกับตำบลและหมู่บ้าน ไปได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ การคมนาคมทางบกมีทางหลวงจังหวัด 5 สายคือ

รูปที่ 3.2

แผนที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เครื่องหมายแผนที่	
	ทางรถไฟ
	ถนน ทางหลวง
	แม่น้ำ ลำคลอง
	เขตตำบล
	เขตอำเภอ
	ศาลากลางจังหวัด

1. จากถนนหลังสถานีรถไฟถึงสะพานปรีดีธำรงยาว 1 กิโลเมตร
2. จากถนนหน้าวัดพระเมรุ ถึงคลองสระบัว วัดครุฑธารามยาว 25 กิโลเมตร
3. จากถนนเจดีย์วัดสามปลื้มถึงวัดอโยธยายาว 2 กิโลเมตร
4. จากถนนเจดีย์วัดสามปลื้มถึงวัดพนัญเชิงยาว 3 กิโลเมตร
5. สายวัดพนัญเชิงถึงบางปะอิน

ถนนทั้ง 5 สายล้วนลาดยางทั้งสิ้น นอกจากนั้นถนนในเขตเทศบาลก็ลาดยางทำให้การคมนาคมทางบกได้รับความนิยมน มีเพียงทางหลวงชนบท 2 สายเท่านั้นที่ยังมีสภาพทางเป็นถนนลูกรังคือ จากทางสายวัดกุฎีดาวถึงบ้านหม่อมยาว 2 กิโลเมตร และ จากคั่นกันน้ำชลประทานถึงบ้านเกาะยาว 2.5 กิโลเมตร การคมนาคมทางน้ำในตำบลนอกเขตเทศบาลก็ยังได้รับความนิยมนในบางจุดเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากมีถนนตัดผ่านมากกว่าเท่านั้นเอง

การคมนาคมในเขตเทศบาล เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นเกาะมีแม่น้ำล้อมรอบ อันได้แก่ แม่น้ำป่าสักและแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้นถนนที่มีอยู่ในเขตเทศบาลจึงสามารถเชื่อมต่อกันทุกสายเสมือนวงกลมที่มีตารางสี่เหลี่ยมผาดผ่านนั่นเอง ลักษณะเด่นทางการคมนาคมนี้เอง การไปมาหาสู่กันของประชาชนจึงมีความสะดวกมาก หากพิจารณาในมิติของการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งแล้ว สามารถเข้าถึงประชาชนในทุกพื้นที่ได้โดยง่ายอย่างยิ่ง

6.2 ลักษณะของประชากร

ประชากรของอำเภอพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนทั้งสิ้น 125,142 คน ในเขตเทศบาลจำนวน 65,991 คน แยกเป็นชาย 32,767 คน เป็นหญิง 33,224 คน ตามหลักฐานทะเบียนราษฎร เมื่อ 30 เมษายน 2534

นอกเขตเทศบาลมีประชากรจำนวน 59,151 คน แยกเป็นชาย 31,882 คน เป็นหญิง 27,263 คน การตั้งถิ่นฐานของประชากรนั้น ประชากรจะอาศัยอยู่หนาแน่นในเขตเทศบาล สุขาภิบาล และบริเวณริมแม่น้ำลำคลอง อัตราความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 455 คน หรือประมาณ 60 หลังคาเรือนต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร

เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในอำเภออื่นแล้ว พบว่า อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนมากที่สุดที่สุดในจังหวัด ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนวางไว้นั้นคือทำอย่างไรจึงจะสามารถทำคะแนนในอำเภอนี้ให้มากกว่าคือ ถ้ามีคะแนนในอำเภอนี้มากแล้ว โอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้งมีความเป็นไปได้สูงมาก จึงทำให้พื้นที่ในอำเภอนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาลมีการซื้อเสียงเลือกตั้งสูงมาก ด้วยเหตุผลดังกล่าว

6.3 ชีวิตสังคม

ปกติการติดต่อไปมาหาสู่กันเป็นส่วนตัวมีไม่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมือง แทบจะไม่มีการไปมาหาสู่กันเลย อย่างมากก็พบปะทักทายกัน การไปนั่งคุยกันตามบ้านการเยี่ยมเยียนกันมีน้อย การไปมาหาสู่กันก็เป็นเรื่องของธุรกิจการค้าเสียเป็นส่วนใหญ่ กล่าวได้ว่าในเขตเมืองนั้นได้รับอิทธิพลของความเป็นเมืองมากขึ้น ขนบธรรมเนียมประเพณีในทัศนะของคนรุ่นใหม่เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็น ทั้งนี้เพราะได้รับอิทธิพลจากการขยายความเจริญมาจากกรุงเทพมหานคร บุตรหลานถูกส่งไปเรียนกรุงเทพฯ เป็นส่วนมาก วิถีชีวิตแบบคนรุ่นเก่าในเขตเมืองนั้นหาได้น้อยลง

ส่วนในตำบลนอกกรอบนั้น วิถีชีวิตแบบชนบทยังปรากฏอยู่โดยทั่วไป แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงคืออิทธิพลของความเจริญที่ก้าวเข้ามา ดัชนีที่เห็นได้เด่นชัดคือการเปลี่ยนมือของที่ดินได้ปรากฏการซื้อขายที่ดินจากนายทุนไว้ครอบครองจำนวนมาก ยังผลให้พื้นที่เกษตรกรรมในอนาคตจะลดลง

การสมาคมส่วนใหญ่มักยังต้องผูกพันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำแหน่งสำคัญในตำบลและหมู่บ้าน ก็คือ กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังเป็นตัวเชื่อมโยง การสื่อสารของชาวบ้านในทุกรูปแบบโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายนอกเขตเทศบาล ในการเลือกตั้งหากเจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านี้แปรสภาพเป็นหัวคะแนนแล้ว จะเป็นหัวคะแนนที่มีประสิทธิภาพสูงมาก ทั้งนี้เพราะชาวบ้านจะมีความเกรงใจและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี เงินที่ใช้ซื้อเสียงเลือกตั้งส่วนใหญ่มักจะลงมาก ณ จุดนี้เป็นหลัก ทำให้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นความสัมพันธ์ในแบบที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันไม่มีใครเสียประโยชน์ ดังนั้นการใช้จ่ายเงินแปรเป็นคะแนนเสียงจึงมีความสำเร็จสูง

6.4 การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่อ้อยละ 70 ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม รองลงมาได้แก่ งานรับจ้างทั่วไปและการค้าขาย จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2531 ปรากฏว่า ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 17,967 บาท/คน/ปี จัดว่ามีรายได้ต่ำ เมื่อมีรายได้ต่ำ รายได้ที่เกิดขึ้นในห้วงระยะเวลาก่อนการเลือกตั้ง จนถึงวันเลือกตั้งจึงเป็นรายได้ที่น่าสนใจที่สุดในความรู้สึกของชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะลงทุนแค่ไปกากบาทในวันเลือกตั้ง เท่านั้นก็จะมีรายได้ กล่าวในมิติทาง เศรษฐศาสตร์แล้วคุ้มค่ามากและเป็นเหตุผลที่ตัวอย่างหนึ่งสำหรับการลงคะแนนเสียงให้กับผู้ให้ประโยชน์แก่ตนมากที่สุด

6.4.1 การเกษตรกรรม มีพื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 44,278 ไร่ แยกเป็น

- พื้นที่ทำนาปลูกข้าว	42,743	ไร่
- พื้นที่ปลูกผัก	885	ไร่
- พื้นที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น	1,962	ไร่

พื้นที่เศรษฐกิจหลักได้แก่ ข้าว ข้าวโพด งา ถั่วเขียว และพืชผัก

6.4.2 การปศุสัตว์ ประชากรประกอบอาชีพด้านการปศุสัตว์ทั้งด้านการเลี้ยงเพื่อใช้งาน และเพื่อการบริโภค การขาย เช่น โค

กระบือ เบ็ด ไก่ และสุกร นอกจากนั้นยังมีการเลี้ยงโคนมเพื่อรีดนมขาย การเลี้ยงเพื่อการค้า เกษตรกรมีการเลี้ยงโคและกระบือเพื่อการค้า ได้แก่ ตำบลปากกราน ตำบลคลองตะเคียน ตำบลลุมพลี ตำบลสาเกาล่ม และในเขตเทศบาลเป็นการเลี้ยงในช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยว

6.4.3 การประมง จากสภาพภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม เป็นเกาะมีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านทุกตำบล จึงเหมาะแก่การทำประมงน้ำจืด ทางราชการได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในบ่อมีจำนวน 99 ราย 125 บ่อ และเลี้ยงปลาในกระชัง 15 ราย ปลาประเภทต่าง ๆ ที่นิยมเลี้ยงคือ ปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลายี่สก ปลาดุก ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ประมาณ 180 ตัน/ปี

6.4.4 การอุตสาหกรรม อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการโรงงานปี 2533 จำนวน 107 โรงงาน เงินลงทุน 632,305 ล้านบาท คนงานรวม 3,049 คน เป็นโรงงานประกอบกิจการหลายประเภท เช่น โรงสีข้าว โรงงานทำสุรา โรงเลื่อยไม้แปรรูป ทำอิฐมอญ กิ่งโลหะ ซ่อมเครื่องยนต์ โรงพิมพ์ เป็นต้น

อุตสาหกรรมในครัวเรือนมีความสำคัญต่อการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประชาชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยาอีกทางหนึ่ง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อุจกอยุธยาในฐานะ เมืองเก่าทางประวัติศาสตร์แล้วสินค้าอุตสาหกรรมในครัวเรือนยังเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาซื้อสินค้าพื้นเมือง เช่น

อุตสาหกรรมในครัวเรือน	สถานที่ผลิต
การสานปลาตะเพียนด้วยใบลาน	ตำบลภูเขาทอง
การทำหัวโขน, เครื่องปั้นดินเผา	ตำบลท่าवासูกรี, ตำบลคลองสระบัว
การแกะสลักไม้	ตำบลบ้านใหม่, ตำบลวัดตูม
การทำเครื่องมุก	ตำบลไผ่ลิง
การเจียรระโนพลอย, ดอกไม้ประดิษฐ์	ตำบลปากกราน, ตำบลคลองสวนพลู

6.4.5 การพาณิชย์ จำนวนผู้จดทะเบียนประกอบธุรกิจการค้าและบริการในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จำนวนร้านค้าจดทะเบียนพาณิชย์ เมื่อปี 2532 จำนวน 1,750 ราย สินค้านำเข้า ได้แก่ สินค้าอุปโภค บริโภค วัสดุก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า น้ำมันเชื้อเพลิง ฯลฯ สินค้าออก ได้แก่ สินค้าเกษตร (ข้าว, สัตว์น้ำจืด) ไม้แปรรูป อัญมณี และสินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง เป็นต้น

6.4.6 การบริการ ในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา มีสถานประกอบการค้าและบริการจำนวนมาก ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองมากที่สุด จำนวน 885 แห่ง ส่วนใหญ่จะเกาะกลุ่มหนาแน่นบริเวณตลาดหัวรอและตลาดเจ้าพรหม อยู่ในเขตสุขาภิบาลอโยธยา 99 แห่ง และพื้นที่ต่อเนื่องที่อยู่นอกเขตเทศบาลอีกจำนวนหนึ่ง ส่วนใหญ่จะเป็นร้านค้าปลีกและร้านค้าบริการ เช่น ร้านขายอาหาร เครื่องดื่ม ร้านขายของใช้เบ็ดเตล็ด ร้านขายของชำ

หากจำแนกประชากรออกตามอาชีพ วัยกลางคนขึ้นไปจะประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม อาทิ ทาไร่ ทานา ทาสวน เลี้ยงสัตว์ ประมง เป็นต้น วิทยุหนุ่มสาวจะประกอบอาชีพในกระบวนการผลิต รับจ้างโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่รายรอบอำเภอพระนครศรีอยุธยาและในเขตจังหวัดใกล้เคียง ความแตกต่างทางด้านอาชีพจึงมีผลต่อรายได้ที่ได้รับที่แตกต่างกันไปด้วย แต่ก็ยังนับว่ามีรายได้ต่ำโดยทั่วไป ดังนั้น เมื่อมีการใช้เงินซื้อเสียงเลือกตั้ง บุคคลเหล่านี้จะรับไว้และถือเป็นรายได้อย่างหนึ่ง การใช้เงินซื้อเสียงเพียงห้าล้านบาท ก็สามารถเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว

โดยสรุป จากที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นถึงโครงร่างคร่าว ๆ ของสภาพพื้นที่ที่เข้าเป็นพื้นที่ศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งในส่วนนี้จะทำให้เห็นภาพของความแตกต่างทางด้านปัจจัยประชากรอย่างกว้าง ๆ ว่ามีความแตกต่างอย่างหลากหลาย ความแตกต่างเหล่านี้จะนำไปสู่ข้อสมมติบางอย่าง กล่าวคือ

ความแตกต่างของประชากรทำให้ความรู้สึกนึกคิดทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพฤติกรรมการลงคะแนนเสียง เลือกตั้งแตกต่างกันตามไปด้วย ขณะเดียวกันในมิติของการใช้เงินซื้อเสียงเลือกตั้ง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งดังกล่าวจึงน่าสนใจศึกษาอย่างและจะได้ทำการวิเคราะห์ในบทต่อไป

สภาพการณ์การแข่งขันการเลือกตั้ง

1. การแบ่งเขตเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 24 กรกฎาคม 2531 ที่ผ่านมา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น 2 เขตประกอบด้วย

เขต 1	-	อำเภอพระนครศรีอยุธยา	-	อำเภอมัญจาคีรี
	-	อำเภอภาชี	-	อำเภอบ้านแพรก
	-	อำเภอบางบาล	-	อำเภอนครหลวง
	-	อำเภอท่าเรือ	-	อำเภอมหาราช
เขต 2	-	อำเภอเสนา	-	อำเภอบางปะหัน
	-	อำเภอผักไห่	-	อำเภอบางปะอิน
	-	อำเภอลาดบัวหลวง	-	อำเภอบางซ้าย
	-	อำเภอบางบาล	-	อำเภอบางไทร

มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 4 คน เขตละ 2 คน

2. หน่วยเลือกตั้งตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเจาะจงเลือกอำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นอำเภอในเขตเลือกตั้งที่ 1 เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งอำเภอดังกล่าวประกอบไปด้วย 19 ตำบล ซึ่งมากเกินกำลังของผู้วิจัยหากจะศึกษาในทุกตำบล ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกที่จะกำหนดตำบลตัวอย่าง 4 ตำบล โดยแบ่งเป็นตำบลในเขตเทศบาล 2 ตำบล คือ ตำบลหัวรอ และตำบลหอรัตนไชย ตำบลนอกเขตเทศบาล 2 ตำบล คือ ตำบลปากกรานและตำบลสาเกตุภูมิ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ความแตกต่างหลากหลายในปัจจัยทางประชากร

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ต้องกำหนดหน่วยเลือกตั้งตัวอย่าง เฉพาะ
ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา นั้น เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีประชากรผู้มีสิทธิออก
เสียงเลือกตั้งมากกว่าอำเภออื่น (ประมาณ 68,763 คน จากผู้มีสิทธิทั้งจังหวัด
178,253 คน) นั้นหมายความว่า ถ้าผู้สมัครคนใดสามารถคุมคะแนนเสียงใน
อำเภอนี้ได้ โอกาสที่จะได้รับเลือกตั้งก็ไม่ห่างไกลนัก

เมื่อได้ตำบลตัวอย่างแล้วพบว่า มีหน่วยเลือกตั้งตัวอย่างทั้งหมด
15 หน่วย ผู้วิจัยจะใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มธรรมดาในการสุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
400 คน กระจายตามหน่วยเลือกตั้ง โดยแบ่งเป็นหน่วยเลือกตั้งในเขตเทศบาล
200 คน นอกเขตเทศบาล 200 คน นั้นหมายความว่า จะได้ภาพความแตกต่างใน
พฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงของแต่ละท้องที่อันมีสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน

3. สภาพทั่วไปของการแข่งขันการเลือกตั้งของจังหวัดพระนคร ศรีอยุธยา¹

การเลือกตั้งในปี 2518 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ได้
4 คน และ 1 ใน 4 คนนั้น เป็นส.ส.ที่ยังคงมีบทบาทมาจนกระทั่งปัจจุบัน คือ
นายประมวล สภาวสุ แห่งพรรคกิจสังคม ได้รับเลือกในเขตเลือกตั้งที่ 1
ร่วมกับนายอนันต์ บูรณวิเศษ แห่งพรรคสันติชน ส่วนในเขตเลือกตั้งที่ 2 เป็นของ
พรรคสังคมนิยมทั้ง 2 คน คือ นายอุทัย ชุณหะจันทร์ และนายประเสริฐ
บุญสม ส.ส.รุ่นเก่าที่ได้รับเลือกมาตั้งแต่ปี 2500

ในปีการเลือกตั้ง 2519 นายประมวลลงสมัครด้วยเช่นกัน แต่ในปี
นั้นไม่ได้รับการเลือกเข้ามาเนื่องจากมีคะแนนเป็นอันดับที่ 4 ในเขตเลือกตั้งที่
1 และผู้ที่ได้รับเลือกเข้ามาคือ นายมนตรี พงษ์พานิช ซึ่งได้รับเลือกเข้ามาเป็น

¹ชาติชาย เียนบำรุงและธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (บ.ก.), บันทึก
การเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : ประชุมช่าง, 2530) หน้า 222-223.

ครั้งแรก และเป็นอีกผู้หนึ่งที่จะมีบทบาทต่อไปกระทั่งปัจจุบัน นายมนตรีได้รับเลือก
 านนามพรรคเกษตรสังคม ร่วมกับนายเสรี มโฆทาร์ แห่งพรรคสังคมนิยม
 ส่วนในเขตเลือกตั้งที่ 2 เป็นของ ส.ส.หน้าใหม่เช่นกันคือ นายสมพงษ์ ศรีสุข
 และนายบุญพันธ์ แขวัดนะ แห่งพรรคเกษตรสังคม จะเห็นได้ว่าปี 2519 นั้น
 พรรคเกษตรสังคมสามารถครองที่นั่งได้ถึง 3 ใน 4 ที่นั่ง ซึ่งนับว่าประสบความสำเร็จ
 สำเร็จอย่างมาก ส่วน ส.ส.หน้าเก่าคือ นายประเสริฐ บุญสม ลงสมัคร
 ด้วยแต่ไม่ได้รับเลือกเพราะมีคะแนนเป็นอันดับ 4 โดยที่สังกัดพรรคชาติไทย
 ส่วนนายอุทัย ชุณหะจันทร์ ส.ส.สมัยที่แล้วในเขตเลือกตั้งที่ 1 ได้ย้ายมาลง
 สมัครในเขตนี้แทน แต่ไม่ได้รับเลือก มีคะแนนเป็นอันดับที่ 3 และนายอุทัยได้ย้าย
 มาสังกัดพรรคเดียวกับนายประเสริฐ คือ พรรคชาติไทย

มาในปีการเลือกตั้ง 2522 เป็นปีแห่งการกลับมาของนาย
 ประมวล สภาวสุ และนายประเสริฐ บุญสม โดยที่นายประมวลได้รับเลือกมาเป็น
 อันดับ 1 ในเขตเลือกตั้งที่ 1 พร้อมกับเพื่อนร่วมทีมที่ย้ายจากพรรคเกษตรสังคมมา
 อยู่พรรคกิจสังคมร่วมกันคือ นายมนตรี พงษ์พานิช ส่วนในเขตเลือกตั้งที่ 2 นาย
 ประเสริฐ บุญสมแห่งพรรคชาติไทยได้รับเลือกมาและตามมาด้วยนายสายัณห์
 สากิยะ แห่งพรรคกิจสังคม ส่วนนายอุทัยไม่ได้ลงสมัครในครั้งนั้น ในปี 2522 นับ
 เป็นชัยชนะของ ส.ส.หน้าเก่าที่สามารถกลับมาผงาดได้อีกครั้ง อีกทั้งยังเป็นปี
 แห่งชัยชนะของพรรคกิจสังคมด้วยที่ได้รับเลือกเข้ามา 3 ใน 4 ที่นั่งของส.ส.ที่นั่ง

ในการเลือกตั้งปี 2526 เขตที่ 1 ยังคงเป็นของ ส.ส.หน้าเดิม
 คือนายมนตรี พงษ์พานิช ซึ่งยังคงสังกัดพรรคกิจสังคมได้รับเลือกมา ตามมา
 ด้วยนายประมวล สภาวสุ ซึ่งได้ย้ายไปสังกัดพรรคใหม่คือ พรรคชาติไทย
 ส่วนในเขตเลือกตั้งที่ 2 เป็นปีที่ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร แห่งพรรคชาติไทย ซึ่งลง
 สมัครรับเลือกตั้งเป็นครั้งแรกก็ประสบชัยชนะได้รับเลือกเข้าเป็นที่ 1 ส่วนที่ 2
 เป็นของนายสายัณห์ สากิยะ แห่งพรรคกิจสังคมซึ่งได้รับเลือกเข้ามาเป็นสมัยที่ 2
 และสำหรับ ส.ส.หน้าเก่ารุ่นอาวุโสคือนายประเสริฐ บุญสม ซึ่งยังคงสังกัดพรรค

ชาติไทยไม่ได้รับเลือก ในการเลือกตั้งปี 2526 นั้น พรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทยจึงได้ที่นั่ง ส.ส.ไปคนละ 2 ที่นั่ง

ปี 2529 ผลการเลือกตั้งในเขตที่ 1 บปรากฏว่านายมนตรี พงษ์พานิช แห่งพรรคกิจสังคม ได้รับเลือกเป็นอันดับหนึ่ง ตามมาด้วยนายประมวล สภาวสุ แห่งพรรคชาติไทย ทั้งสองคนได้รับเลือกเป็นส.ส.เป็นสมัยที่ 4 ส่วนในเขตเลือกตั้งที่ 2 นายบุญพันธ์ แขวัดนะ แห่งพรรคกิจสังคม อดีตส.ส.ปี 2519 ได้รับเลือกเป็นอันดับ 1 ตามด้วย พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร แห่งพรรคเสรีนิยม ซึ่งได้รับเลือกเป็นส.ส.สมัยที่ 2 ติดต่อกัน

การเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ในเขตเลือกตั้งที่ 1 ผลการเลือกตั้งยังคงเหมือนเดิมคือ นายมนตรี พงษ์พานิช และนายประมวล สภาวสุ ยังคงได้รับเลือกตั้งเป็นลำดับที่ 1 และ 2 ขณะที่ในเขตเลือกตั้งที่ 2 พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร และนายบุญพันธ์ แขวัดนะ ได้รับการเลือกตั้งเป็นลำดับ 1 และ 2 ตามลำดับ

ตารางที่ 3.1 สถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปี	จำนวนประชากร	จำนวนผู้มีสิทธิ์	ผู้มีใช้สิทธิ์	ร้อยละ	บัตรเสีย	ร้อยละ
2531	680,100	338,650	209,303	61.81	8,647	4.13
2529	652,977	361,553	187,757	51.93	7,448	3.97
2526	630,799	348,279	149,493	42.92	6,260	4.19
2522	620,216	308,034	108,487	35.22	4,401	4.06
2519	607,231	304,938	142,906	46.87	6,838	4.79
2518	608,486	305,861	127,886	41.81	16,279	12.73

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 3.2 รายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2518-2531 ของอยุธยา

ปี		ชื่อ-นามสกุล	สังกัดพรรค	คะแนน
2531	เขต 1	นายมนตรี พงษ์พานิช	กิจสังคม	79,149
		นายประมวล สภาวสุ	ชาติไทย	64,501
	เขต 2	พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร	เสรีนิยม	58,506
		นายบุญพันธ์ แขวัดนะ	กิจสังคม	55,450
2529	เขต 1	นายมนตรี พงษ์พานิช	กิจสังคม	52,396
		นายประมวล สภาวสุ	ชาติไทย	37,277
	เขต 2	นายบุญพันธ์ แขวัดนะ	กิจสังคม	50,465
		พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร	เสรีนิยม	42,841
2526	เขต 1	นายมนตรี พงษ์พานิช	กิจสังคม	49,563
		นายประมวล สภาวสุ	ชาติไทย	39,951
	เขต 2	พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร	ชาติไทย	33,097
		นายสายัณห์ สากิยะ	กิจสังคม	25,869
2522	เขต 1	นายประมวล สภาวสุ	กลุ่มกิจสังคม	28,043
		นายมนตรี พงษ์พานิช	กลุ่มกิจสังคม	26,337
	เขต 2	นายประเสริฐ บุญสม	กลุ่มชาติไทย	29,039
		นายสายัณห์ สากิยะ	กลุ่มกิจสังคม	27,623
2519	เขต 1	นายมนตรี พงษ์พานิช	เกษตรสังคม	18,344
		นายเสรี มโยทาร	สังคมชาตินิยม	18,279
	เขต 2	นายสมพงษ์ ตริสุทธิ์	เกษตรสังคม	30,010
		นายบุญพันธ์ แขวัดนะ	เกษตรสังคม	29,772
2518	เขต 1	นายประมวล สภาวสุ	กิจสังคม	14,945
		นายอนันต์ บุรณวิช	สันติชน	13,129
	เขต 2	นายอุทัย ชุณหะจันทร์	สังคมชาตินิยม	30,761
		นายประเสริฐ บุญสม	สังคมชาตินิยม	24,307

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

4. สภาพการแข่งขันสูงในการเลือกตั้ง

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญเฉพาะการ
แข่งขันการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอ
พระนครศรีอยุธยา การเลือกตั้งในปี 2531 ตามที่ได้ประมวลรายละเอียดมาแล้ว
หากจะชี้ให้เห็นถึงสภาพการแข่งขันที่สูงนั้นจะขอล่าไว้ในแต่ละประเด็นไป

4.1 ประวัติและความสำคัญของผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้ง

นายมนตรี พงษ์พานิช²

เกิดวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2486 อายุ 48 ปี
สถานที่เกิด ตำบลไผ่ล้อม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
ที่อยู่ปัจจุบัน ซ. 4/12 ถ. ไร่จนะ ตำบลหอรบดินไชย อำเภอพระนครศรีอยุธยา
การศึกษา ปริญญาตรีด้านวิศวกรรม จากมหาวิทยาลัยคอนสตันซ์ ปี 2512
อาชีพ นักการเมือง

ตำแหน่งทางการเมือง - ปี 2519-2531 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ปี 2522 ประธานสภาเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา
- ปี 2524 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
- ปี 2526 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
- ปี 2529 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
- ปี 2531 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

² บธาน สุวรรณมงคล (ผู้รวบรวม), ประวัติสมาชิกสภาไทย

พ.ศ. 2529 (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมนิติศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2529)

หน้า 239.

นายมนตรี พงษ์พานิช ถือเป็นคนหนุ่มแห่งพรรคกิจสังคมที่ยังมีบทบาททางการเมืองของจังหวัด แม้จะไม่ใช่เป็นคนอยุธยาโดยกำเนิดก็ตาม หากเป็นคนพิษณุโลก จบการศึกษาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยคอนสตันซ์ ก่อนที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในเวทีการเมืองระดับชาติเป็นครั้งแรกในปี 2519 เคยทำงานที่บริษัทบี กริม จนกระทั่งดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการฝ่ายวิศวกรรม

การเติบโตทางการเมืองของเขาค่อนข้างมีมาก จะเห็นได้ว่าเมื่อได้รับเลือกเข้ามาเป็นส.ส.สมัยที่ 2 ในปี 2522 ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลเปรม 1 เมื่อมีการปรับปรุงคณะรัฐบาลในช่วงของรัฐบาลเปรม 3 พรรคกิจสังคมได้กลับเข้ามาร่วมรัฐบาลอีกครั้งได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมและเมื่อได้รับเลือกเป็นส.ส.สมัยที่ 3 ในปี 2526 ก็ได้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และรองเลขาธิการพรรคกิจสังคมในขณะเดียวกันปี 2529 ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ปี 2531 ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและเป็นเลขาธิการพรรค ปี 2534 ขึ้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค

ด้วยความช่วยเหลือจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงทำให้ นายมนตรี ได้รับการสนับสนุนในการทางการเมืองเป็นอย่างมาก เพราะการก้าวเข้ามาดำรงตำแหน่งร่วมในคณะรัฐบาลในครั้งแรกนั้น ผู้เป็นแรงผลักดันที่สำคัญคือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ หัวหน้าพรรคในขณะนั้นนั่นเอง นอกจากนี้ นายมนตรียังสนิทสนมเป็นพิเศษกับกลุ่มระดับนำภายในพรรค อาทิ กลุ่มของนายพงษ์ สารสิน, นายประยุทธ์ ศิริพานิช เป็นต้น ทำให้สถานภาพของนายมนตรี ภายในพรรคกิจสังคมโดดเด่นมาก

และการยืนหยัดอยู่ในสนามการเมืองพระนครศรีอยุธยาได้นั้น ก็ได้รับการสนับสนุนที่สำคัญจากนายบุญพันธ์ แคว้นนะ ส.ส.ที่นี้รุ่นปี 2518 และ 2531

ซึ่งเคยเป็นสมาชิกสภาเทศบาลมาก่อน ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นนักธุรกิจและเป็น
ผู้กว้างขวางมากในเขตเลือกตั้งที่ 1 โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง "ดังนั้นจึง
ไม่เป็นการยากที่นายมนตรีจะอาศัยความเป็นผู้กว้างขวางของนายบุญพันธ์ เชื่อมโย
งกับประชาชนโดยผ่านทางหัวหน้า ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายอาชีพ
ซึ่งอาจจะ เป็นพ่อค้า ผู้รับเหมา กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ไม่จำกัดอาชีพ แต่ทุก
คนจะมีคุณลักษณะที่เหมือนกันประการหนึ่ง กล่าวคือ เป็นหัวหน้าอาชีพทุกครั้งที่มี
การเลือกตั้งบุคคลเหล่านี้ก็จะแปรสภาพเป็นหัวหน้า ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคะแนน
เสียงที่นายมนตรีได้รับนั้นจะกระจายอยู่ทุกอำเภอ ไม่เด่นชัดว่าอำเภอใดได้มาก
อำเภอใดได้น้อย ทั้งนี้เป็นเพราะมีหัวหน้ากระจายอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอนั้น
เอง"³

ความสำคัญของการเลือกตั้งในครั้งของนายมนตรีไม่เพียงแต่ได้รับ
ชัยชนะเท่านั้น หากยังหมายถึงตำแหน่งรัฐมนตรีอีกสมัยหนึ่งด้วย ดังนั้นวิธีการได้
มาซึ่งคะแนนเสียงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้สมัครหาความสนใจมากที่สุด การใช้จ่าย
เงินซื้อเสียงจึงเป็นหนึ่งในวิธีการดังกล่าวที่ผู้สมัครนำมาใช้ ทั้งนี้เพราะจะทำให้มี
โอกาสได้รับเลือกตั้งสูงนั่นเอง

นายประมวล สภาวสุ⁴

เกิดวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2470 อายุ 64 ปี

สถานที่เกิด ตำบลท่าवासูกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

³สัมภาษณ์ นายอมร (นามสมมติ), หัวหน้าเขตเทศบาล, 1
พฤศจิกายน 2534.

⁴ชาน สุวรรณมงคล (ผู้รวบรวม) ประวัติสมาชิกสภาไทย
พ.ศ. 2529 หน้า 214.

ที่อยู่ปัจจุบัน 3/4 ซอย 21 ถนนรามคำแหง หมู่บ้านนครี เขตบางกะปิ กทม.

การศึกษา เตรียมอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาชีพ นักธุรกิจ

ตำแหน่งทางการเมือง - ปี 2518, 2522, 2526, 2529, 2531 สมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร

- ปี 2518 ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี
- ปี 2529 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
- ปี 2531 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

นายประมวล สภาวสุ เป็นคนอยุธยาโดยกำเนิด จบเตรียมอุดมศึกษา
จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รุ่นที่ 7 ปัจจุบันประกอบอาชีพทางธุรกิจ โดยเฉพาะ
ในวงการธุรกิจก่อสร้างนั้นชื่อเสียงของนายประมวลเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดี
เพราะกิจการของเขาจัดอยู่ในระดับระหว่างประเทศ และยังสามารถจัดได้ว่าเป็นเศรษฐี
มีระดับผู้หนึ่งของเมืองไทย เป็นบุคคลที่มีความสนใจเวทีการเมืองมานาน เคยลง
สมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกในปี 2512 ในนามพรรคสหประชาไทย แต่ไม่ได้รับ
เลือกตั้ง มาได้เป็นส.ส. ครั้งแรกในปี 2518 และในขณะนั้นยังได้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมืองเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี หลังจากนั้นยังคงลงสมัครรับเลือกตั้งมา
ตลอด นอกจากไม่ได้รับเลือกตั้งครั้งแรกแล้ว พอในปี 2518 ก็ไม่ได้รับเลือกอีก
ครั้ง และในการเลือกตั้งปี 2529 และ 2531 ก็ได้รับเลือกเป็นสมัยที่ 4 และ 5
ตามลำดับ

"แม้ว่าจะเป็นคนอยุธยาโดยกำเนิดก็ตาม แต่การมีธุรกิจและการตั้งรกราก
ส่วนใหญ่อยู่นอกกรุงเทพฯ ทำให้นายประมวลสอบได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ในระยะ
มานี้ นายประมวลได้รับเลือกมาตลอด ทั้งนี้เพราะการที่นายประมวลมีฐานะทาง
เศรษฐกิจดีมากนั่นเอง หัวคะแนนจึงหนาแน่นในเกือบทุกห้องที่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า

คะแนนเสียงที่นายประมวลได้รับจึงกระจายทั่วทุกอำเภอ⁵ วิธีการของนายประมวลก็คล้ายคลึงกับนายมนตรีนั่นเอง คะแนนเสียงที่ทั้งสองได้รับจึงขึ้นกับความสามารถในการเข้าถึงประชาชนของหัวหน้าคะแนนและค่าใช้จ่ายที่ทั้งสองทุ่มเพื่อการเลือกตั้งนั่นเอง

สรุปแล้วเติมพื่นของการเลือกตั้งของผู้สมัครทั้งสองที่ต้องการได้รับการเลือกตั้งของผู้สมัครทั้งสองที่ต้องการได้รับการเลือกตั้ง ก็คือ ตำแหน่งรัฐมนตรีที่รออยู่ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงตำแหน่งของผู้สมัครในพรรคการเมืองที่สังกัด ตลอดจนดัชนี้อื่น ๆ ที่บ่งถึงศักยภาพของผู้สมัครทั้งสองที่จะเป็นรัฐมนตรีได้ ดังนั้นการแข่งขันในการเลือกตั้งจึงเข้มข้นไปด้วย ดังจะเห็นได้จากคะแนนที่ผู้สมัครทั้งสองได้รับในหัวข้อถัดไป

4.2 เปรียบเทียบคะแนนที่ผู้สมัครทั้งสองได้รับในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง

ในที่นี้จะกล่าวถึงแต่เฉพาะหน่วยเลือกตั้งตัวอย่างที่จะทำการศึกษานี้เท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵สัมภาษณ์ นายอาคม (นามสมมติ), หัวหน้าเขตเทศบาล, 1 พฤศจิกายน 2534.

ตารางที่ 3.3 เปรียบเทียบคะแนนที่ได้ระหว่างนายมนตรีและนายประมวล

หน่วยเลือกตั้ง	คะแนนนายมนตรี	คะแนนนายประมวล
ตำบลหัวรอ		
วัดมณฑป	402	504
วัดอินทราราม	490	424
วัดเขียน	567	402
วัดเสนาสนาราม	415	386
วัดแม่นางปลื้ม	375	395
ตำบลหอรัตนไชย		
บ่อมเพชร	371	320
วัดปราสาท	345	273
วิทยาลัยอาชีวศึกษา	509	330
โรงเรียนเทศบาล	629	451
ประชาธรรม	357	266
ตำบลปากกราน		
วัดช้าง	603	545
วัดกลาง	366	302
วัดท่าหมี่	554	514
ตำบลสาเกตุ		
วัดท่าหมี่บางกะจะ	448	492
วัดพุทธไสวรรย์	535	398

ที่มา : ที่ทำการปกครองอำเภอพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2531

จากการเปรียบเทียบคะแนนเสียงที่ผู้สมัครทั้งสองในหน่วยเลือกตั้งตัวอย่างชี้ให้เห็นถึงคะแนนที่ผู้สมัครทั้งสองได้รับนี้สูงลิ้นลิ้นมาก นั้นแสดงให้เห็นว่ามีการแข่งขันกันสูงมาก

โดยสรุปจากที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าในการเลือกตั้งมีสภาพการแข่งขันการเลือกตั้งที่สูง การแข่งขันสูงย่อมหมายถึง การมีกลวิธีการของผู้สมัครจะใช้ในการได้มาซึ่งคะแนนเสียงให้มากที่สุด หนึ่งในหลายวิธีที่นักการเมืองนิยมใช้ก็คือ การซื้อเสียงเลือกตั้งที่ไม่มีการจำกัดรูปแบบและวิธีการ แต่ผลสะท้อนของการซื้อเสียงเลือกตั้งก็คือ ผู้สมัครมีการใช้จ่ายเงินเพื่อการเลือกตั้งที่สูงตามไปด้วย หนึ่งในจำนวนค่าใช้จ่ายก็อาจรวมถึง การจ่ายเงินซื้อเสียงเลือกตั้งนั่นเอง ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ เมื่อมีสภาพของการจ่ายเงินซื้อเสียงสูง พฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงของประชาชนจะถูกกำหนดด้วยสิ่งใด และโดยเหตุผลเช่นไร ซึ่งจะได้ศึกษาต่อไป

4.3 สภาพการซื้อเสียงเลือกตั้ง

เนื่องจากงานวิจัยนี้กระทำหลังจากการเลือกตั้ง ดังนั้นจึงเป็นข้อจำกัดของงานวิจัยนี้ที่ไม่สามารถหาข้อมูลสภาพการซื้อเสียงในระหว่างการเลือกตั้งได้ จึงอาศัยการสัมภาษณ์จากหัวหน้าคะแนนที่คลุกคลีกับการเลือกตั้ง เป็นหลัก ดังนั้นผู้วิจัยจะใช้วิธีการนำเสนอแบบบรรยายเหตุการณ์ที่ได้รับการบอกเล่าจากหัวหน้าคะแนนเป็นสำคัญ

4.3.1 เหตุการณ์โดยทั่วไป

ภายหลังจากการเปิดรับสมัครเลือกตั้งปรากฏว่าในเขต 1 มีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่น่าสนใจ อยู่ 4 คน ประกอบด้วย นายมนตรี พงษ์พานิช พรรคกิจสังคม นายประมวล สภาวสุ พรรคชาติไทย นายมนตรี รักษาดี พรรคราษฎร และนายแสวง ยิ่งवाद พรรคพลังธรรม ส่วนคนอื่น ๆ นั้นเป็นเพียงตัวประกอบที่ลงสมัครให้ครบตามโควต้าเท่านั้น มีเพียงนายมนตรี และนายประมวล เท่านั้นที่เป็น "ตัวเก็ง" ในการที่จะได้รับการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพราะ เป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนละสี่สมัย ส่วนนายมนตรี รักษาดี ได้ที่สามทั้งสองครั้งในการเลือกตั้งปี 2526 และ 2529 และ

คะแนยยังถูกทิ้งจากผู้ที่ได้รับเลือกตั้งถึงห้าหมื่นคะแนน ดังนั้นจึงพิจารณาเฉพาะ นายมนตรี พงษ์พานิช และ นายประมวล สภาวสุ เท่านั้น

4.3.2 ความพร้อมของผู้สมัคร จากการประเมินคู่แข่ง ทั้งหมด ในเขตเลือกตั้งที่ 1 ทั้งนายมนตรี พงษ์พานิช และนายประมวล สภาวสุ ต่างสบายใจเพราะไม่มีคู่แข่งที่น่าเกรงขาม มีเพียงนายมนตรี รักษาดี เท่านั้นที่มีเสียงหนาแน่นในเขตอำเภอวังน้อย แต่อีกเจ็ดอำเภอที่เหลือนั้น มีคะแนนเสียงจัดตั้งน้อยมาก และแทบไม่มีเลย เพราะนายมนตรี รักษาดี นั้น ไม่มีนโยบายซื้อเสียง อาศัยภาพพจน์ที่น่าสงสารขอ คะแนนจากผู้ลงคะแนนเสียงเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่มีหัวคะแนนอาชีพมีแต่ญาติพี่น้องคอยหาคะแนนให้ ต่างจากนายมาตรี พงษ์พานิช ที่มีหัวคะแนนระดับมีอาชีพในทุกอำเภอ ขณะเดียวกันกลุ่มผู้สนับสนุน นายประมวล สภาวสุ ก็มีไม่น้อยเช่นกัน กล่าวได้ว่า ในการเลือกตั้งครั้งนี้ (2531) นายมนตรี และนายประมวล แข่งกันเองเพื่อชิงที่ 1 ในเขตนี้

4.3.3 การวางแผนการเลือกตั้ง เมื่อเริ่มมีการยุบสภาฯ ก็เริ่มมีการวางแผนหาเสียงเลือกตั้งทันที อาศัยที่เป็นอดีตรัฐมนตรีสภาผู้แทนราษฎรคนละสี่สมัยมาแล้ว จึงไม่ยากสำหรับนายมนตรี และนายประมวล ที่จะสรุปประสบการณ์ การวางแผนการเลือกตั้งที่ผ่านมาในการเลือกตั้งครั้งก่อน ๆ ว่าตนจะมีวิธีใดบ้างที่จะทำให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ประกอบกับไม่มีคู่แข่งที่มีบารมีมากพอที่จะแข่งขันกับตนได้ ดังนั้นการวางแผนการเลือกตั้งของทั้งสองคนจึงมีองค์ประกอบที่เหมือนกันอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก การมีหัวคะแนนและ ประการที่สอง การใช้เงินซื้อเสียงเลือกตั้ง กล่าวได้ว่าหากมีสององค์ประกอบนี้ผู้สมัครทั้งสองคนมั่นใจว่าจะได้รับเลือกอย่างแน่นอน ถึงขนาดที่ทั้งสองคนไม่ปราศรัยหาเสียงเลยแม้แต่พบปะหัวคะแนนเท่านั้น หัวคะแนนจะ เป็นผู้ทำคะแนนเสียง โดยผ่านปัจจัยสำคัญ คือ "เงิน" นั่นเอง

4.3.4 หัวคะแนน ความสำคัญของหัวคะแนนในการเลือกตั้งนั้นสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนคือ การช่วยเหลือผู้สมัครในการณรงค์

หาเสียงโดยทุกวิถีทางและในทางกลับกันก็พยายามลดคะแนนเสียงของฝ่ายตรงข้ามในทุกวิถีทาง เช่นกัน ดังนั้นในการเลือกตั้งทุกครั้งหัวหน้าคณะจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ขาดไม่ได้ในระบบเลือกตั้ง จึงน่าที่จะหาความเข้าใจ ระบบหัวหน้าคณะของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสอง (นายมนตรี และ นายประมวล) เสียก่อน เพื่อความเข้าใจในพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนเสียงต่อไป ในประเด็นต่อไปนี้

1. การกำหนดตัวหัวหน้าคณะ นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะหากกำหนดตัวหัวหน้าคณะได้ดีมีประสิทธิภาพ นั้นหมายความว่าโอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้งนั้นมีมากขึ้นภายใต้เงื่อนไขสภาพสังคมชนบท ผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสองต่างต้องการหัวหน้าคณะที่เป็นผู้อยู่ในท้องถิ่นและติดต่อกับคนในท้องถิ่นของตนอยู่ตลอดเวลา เพราะภายใต้ข้อจำกัดของเวลาการหาเสียง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ไม่มีทางที่จะออกพบปะกับประชาชนได้ทุกจุดในระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นผู้สมัครทั้งสองจึงมีวิธีกำหนดหัวหน้าคณะที่เหมือน ๆ กัน คือ ประการแรกมีการกำหนดชื่อ (naming) ของบุคคลที่มีความสามารถในการเป็นหัวหน้าคณะ ประการที่สอง มีการกำหนดคุณสมบัติของคนที่จะเป็นหัวหน้าคณะ สำหรับนายมนตรี นั้นผู้ร่วมวางแผนในการกำหนดตัวหัวหน้าคณะให้ในทุกสมัยที่มีการเลือกตั้ง คือ นายบุญพันธ์ แขวัดนะ ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขต 2 นายบุญพันธ์ถือเป็น "กุนชื่อ" ของนายมนตรี ทั้งนี้เพราะนายบุญพันธ์เป็นผู้กว้างขวางมากในเขต 1 มีบริวารมากมายและรู้ว่าควรจะเอาใครเป็นหัวหน้าคณะ ประกอบกับลักษณะของการลงคะแนนเสียงของคนเป็นจำนวนมากในชนบทมิได้เป็นไปเพราะความเชื่อมั่นในอุดมการณ์ของพรรคการเมือง และในหลายกรณีก็มิได้มีศรัทธาในผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะด้วยซ้ำ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ การตัดสินใจเลือกลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนใด จึงมักขึ้นอยู่กับผู้ใกล้ชิดของตนเอง หรือผู้นำที่ตนพึ่งได้ในท้องถิ่นนั้นขอความช่วยเหลือ เบอร์โธหากผู้มีสิทธิเลือกตั้งสนิทสนมกับผู้นำที่เป็นหัวหน้าคณะมาก ก็มักจะลงคะแนนตามคำแนะนำของผู้นั้น

ประการต่อมาคือ คุณสมบัติของคนที่จะเป็นหัวหน้าคณะหรืออภินาย
หนึ่งคือควมมีประสิทธิภาพในการทำคะแนน ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินควมมี
ประสิทธิภาพในการทำคะแนน ดังปัจจัยดังต่อไปนี้

1. อาชีพของหัวหน้าคณะ
2. ฐานะ
3. ความสามารถในการทำคะแนน
4. ความมีชื่อเสียง
5. มีคนเกรงใจ
6. เป็นบุคคลที่มีความกว้างขวางในด้านต่าง ๆ

ฯลฯ

บุคคลที่มีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งข้างต้น ล้วนแล้วแต่เป็นหัว
คณะในสังกัดของผู้รับสมัครรับเลือกตั้งทั้งสองคน ด้วยเหตุนี้หัวหน้าคณะสำคัญ ๆ
จึงเป็นผู้นำของท้องถิ่นในฐานะต่าง ๆ เช่น เป็นสมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภา
จังหวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการวัด ครู ผู้มีอิทธิพลหรือนักเลงท้องถิ่น ผู้นำ
เกษตรกร ตลอดจนพ่อค้า เป็นต้น

2. ประเภทของหัวหน้าคณะ การจัดแบ่งประเภทของหัวหน้าคณะ
นั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการ ผู้วิจัยไม่สามารถอธิบายความซับซ้อนของ
การจัดแบ่งได้ จากการบอกเล่าของหัวหน้าคณะ ผู้วิจัยใช้การจัดลำดับความสำคัญ
ของหัวหน้าคณะเป็นเกณฑ์ การแบ่งประเภท ดังนี้

ก. หัวหน้าคณะหลักหรือหัวหน้าทีม ผู้สมัครจะมีหัวหน้าคณะหลัก
อยู่จำนวนหนึ่งในแต่ละอำเภอ หัวหน้าคณะหลักนี้ถือเป็นหัวหน้าคณะที่มีประสิทธิภาพ
สามารถไว้วางใจได้ว่าจะทำคะแนนในแต่ละหน่วยได้ไม่ต่ำกว่า 75% หมาย
ความว่า ในหน่วยเลือกตั้งหนึ่งที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 400 คน หัวหน้าคณะประเภทดัง
กล่าวสามารถทำคะแนนได้ไม่ต่ำกว่า 375 คะแนนขึ้นไป พวกนี้จะสนิทสนมกับผู้
สมัครเป็นอย่างดี และจะไม่เปลี่ยนข้าง จะไม่ถูกซื้อด้วยเงิน พวกนี้จะทำหน้าที่เป็น
ผู้วางแผนให้แก่ผู้สมัคร และระดมลูกน้องของตนให้ช่วยผู้สมัครที่ตนสนับสนุน
หัวหน้าคณะประเภทนี้มีความสัมพันธ์กับผู้สมัครอย่างแน่นแฟ้น

ข. หัวคะแนนย่อยหรือหัวคะแนนเครือข่าย หัวคะแนนประเภทนี้ก็คือลูกน้องหรือลูกทีมของหัวคะแนนหลักนั่นเอง ปกติที่มีหนึ่ง ๆ จะมีหัวคะแนนย่อย 10-20 คนแล้วแต่ปริมาณของผู้ลงคะแนนเสียงในหน่วยนั้น ๆ ว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงใด หัวคะแนนหลักจำเป็นต้องมีหัวคะแนนย่อยเพราะพวกนี้ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากกว่า และเป็นแรงที่จะดึงคนไปลงคะแนน

มีผู้ประเมินว่าจำนวนหัวคะแนนที่ผู้สมัครแต่ละคนมีนั้นประมาณ 2,000-3,000 คน หรือบางคนที่ยากได้คะแนนมาก ๆ ก็อาจมีจำนวนมากกว่าที่ประเมินนี้ย่อมาได้ แต่นั่นหมายความว่าหัวคะแนนดังกล่าวนั้นต้องเป็นหัวคะแนนที่มีประสิทธิภาพเท่านั้นจึงมีโอกาสดำเนินการเลือกตั้งสูง อย่างไรก็ตามการที่จะมีจำนวนมากหรือน้อยยังจำเป็นต้องขึ้นกับประโยชน์ที่จะให้กับหัวคะแนนเหล่านั้นด้วย ว่าพึงพอใจหรือไม่

3. การทำงานของหัวคะแนน หัวคะแนนแต่ละคนเป็นคนในท้องที่อยู่แล้ว ดังนั้นทุกคนจึงรู้ว่าจุดไหนควรทำคะแนนอย่างไรให้ได้มากที่สุด หัวคะแนนจะเป็นแหล่งข้อมูลให้กับผู้สมัคร แต่ละคนจะคอยสังเกตการณ์ความเป็นไปในท้องที่ของตนในระยะของการหาเสียงและจะประเมินว่าคะแนนเสียงของผู้สมัครที่ตนสนับสนุนดีหรือไม่ พร้อมกับประเมินคะแนนเสียงของผู้สมัครฝ่ายตรงข้ามด้วย อีกทั้งให้ข้อมูลว่าใครโจมตีใคร มีการวางแผนอย่างไร ฯลฯ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จำเป็นมากต่อการวางแผนหาเสียงของผู้สมัครในแต่ละระยะ และช่วยในการตัดสินใจในแต่ละสถานการณ์ใด เวลาใด ควรจะใช้ยุทธวิธีอะไรในการเรียกคะแนนเสียง

หากประมวลเวลาการทำงานของหัวคะแนนพบว่า มีระยะการปฏิบัติการอยู่ 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 หัวคะแนนจะรายงานความเป็นไปในท้องที่ตนนั้นเบื้องต้นว่าจะเสนอโครงการอะไรให้แก่ท้องที่นั้นบ้าง การนำผู้สมัครไปพบปะชาวบ้าน งานต่าง ๆ เรียกว่า ช่วงแรกเป็นช่วงแนะนำผู้สมัคร

ระยะที่ 2 ระยะนี้หัวคะแนนจะเริ่มเน้นย้ำว่าเบอร์นี้มีความดีในการทำงานมากขึ้น ช่วงนี้อาจมีของแจกแก่ผู้ลงคะแนนเสียง เปรียบเสมือน "หมั้น" เอาไว้ก่อนและจะมีสินสอดมาทีหลัง

ระยะที่ 3 ระยะนี้เป็นช่วงสามวันสุดท้ายของการเลือกตั้ง

ห้วคะแนนจะเตรียมเงินในสี่ช่องไว้และพร้อมที่จะแจกแก่ผู้ลงคะแนนเสียงประมาณต์สี่ของวันที่มีการเลือกตั้งพร้อมกันทุกจุด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าห้วคะแนน เป็นกลไกสำคัญของผู้สมัครในการทาคะแนนเสียง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยในทุกสมัยของการเลือกตั้ง

4.3.5 ฐานการเงินและแหล่งเงินสนับสนุนของผู้สมัคร

นายมนตรี พงษ์พานิช หลังจากที่ได้รับเลือกตั้งมาสามสมัยติดต่อกันแล้ว ก็ไม่ได้ปรากฏว่าทาอาชีพอะไรนอกจากอาชีพนักการเมือง ซึ่งสังเกตได้ว่าเขามีตำแหน่งทางการเมืองทุกสมัย แต่เป็นที่รู้กันว่าแหล่งเงินสนับสนุนที่สำคัญนั้นมาจากนายบุญพันธ์ แช่วณะ ที่ภาพภายนอกปรากฏเป็นความสัมพันธ์ระหว่างอาภกับหลาน นายบุญพันธ์นั้นจัดได้ว่าร่ำรวยระดับเศรษฐีคนหนึ่งของจังหวัด มีกิจการต่าง ๆ มากมาย นอกจากนั้นยังสามารถระดมทุนจากกลุ่มพ่อค้าภายในจังหวัดได้อีกด้วย ประมาณว่ากลุ่มนามนตรีมีเงินสนับสนุนไม่ต่ำกว่า 25 ล้านบาท

นายประมวลนั้น หลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หันมาประกอบธุรกิจส่วนตัวทางด้านรับเหมาก่อสร้าง จนมีฐานะร่ำรวยเข้าขั้นมหาเศรษฐีคนหนึ่งของเมืองไทย ดังนั้นแหล่งเงินของนายประมวลจึงมาจากเงินส่วนตัวจำนวนหนึ่ง ขณะเดียวกันนายประมวลยังมีความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มพ่อค้าระดับประธานหอการค้าจังหวัด ซึ่งเป็นอัครมหาเศรษฐีระดับพันล้าน ดังนั้นแหล่งสนับสนุนจึงมาจากการลงขันอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งประมาณการไม่ต่ำกว่า 25 ล้านบาทเช่นกัน

4.3.6 ค่าใช้จ่ายในการทาเสียง เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายหลายประการผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ค่าใช้จ่ายโดยเปิดเผย ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ ส่วนใหญ่ใช้ในด้านการประชาสัมพันธ์ตนเองของผู้สมัคร อาทิ ค่าทาป้าย แผ่นผ้า แผ่นปลิว ระเบิดอร์ คัดเอาท์ ตลอดจนค่าช่วยงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระยะทาเสียง เช่น งานศพ งานบวช งานแต่งงาน ผู้สมัครจะช่วยงานเสมอโดยคำแนะนำของห้วคะแนนในพื้นที่ต่าง ๆ

2. ค่าใช้จ่ายที่ไม่เปิดเผย คือค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้กับหัวหน้าระบุของค่าจ้างเงินเดือน ค่าทิบ ค่าโบนัส ค่ารถ ฯลฯ แล้วแต่จะเรียกขานกันในหมู่หัวหน้าแต่ไม่รวมค่าชื่อเสียง หัวหน้าคนหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า เงินที่ผู้สมัครจ่ายในส่วนนี้มีอัตราส่วนจนถึงร้อยละ 50 ของจำนวน ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเลือกตั้ง นั่นหมายความว่าเงินที่จ่ายเพื่อการชื่อเสียงยังน้อยกว่าเงินที่จ่ายเพื่อเป็น "ค่าทำงาน" ของหัวหน้า

4.3.7 การใช้เงินชื่อเสียง

ปัจจัยสำคัญอีกประการทำให้ผู้สมัครได้รับการเลือกตั้ง คือ การใช้เงินเปลี่ยนเป็นคะแนนเสียง หรือที่กล่าวขานกันทั่วไปคือ การใช้เงินชื่อเสียงเลือกตั้ง ซึ่งจะกระทำที่เสร็จสิ้นกระบวนการมิได้หากปราศจากหัวหน้า เพราะหัวหน้าคือ ผู้แทนของผู้สมัครในการแจกเงินให้แก่ผู้ลงคะแนนเสียง ส่วนอัตราแจกนั้นขึ้นกับพื้นที่ที่จะแจก เช่น พื้นที่โดยทั่วไปนั้น ผู้สมัครคนหนึ่งแจกหัวละ 50 บาท ส่วนผู้สมัครอีกคนหนึ่งหัวละ 60 บาท พื้นที่ธุรกิจ เช่นในตลาดหัวรอหรือตลาดเจ้าพรหมนั้นไม่ต่ำกว่าหัวละ 200 บาท ทั้งนี้เพราะต้องชดเชยการเสียเวลาในการขายของ เพราะกลุ่มเป้าหมายคือพ่อค้าแม่ค้าในตลาดทั้งสิ้น ระยะเวลาการแจกนั้นจะแจกของใส่เงินไว้ในคืนก่อนวันเลือกตั้ง เรื่อยมาจนถึงเที่ยงวันเลือกตั้ง ส่วนจะแจกปริมาณเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับการประเมินว่าจะให้ได้กี่คะแนน มีผู้ประเมินว่าการที่ผู้สมัครคนหนึ่งเจ็ดหมื่นกว่าคะแนนนั้น แจกไปถึงหนึ่งแสนสองหมื่นซองหากคิดอัตราเฉลี่ยซองละ 50 บาท นั่นหมายความว่าผู้สมัครคนนั้นใช้เงินชื่อเสียงจากผู้ลงคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่า 6,000,000 บาท ส่วนผู้สมัครอีกคนหนึ่งก็ไม่ต่ำกว่านั้นเช่นกัน

ข้อสรุปเบื้องต้นของการได้รับการเลือกตั้ง

การแข่งขันการเลือกตั้งในเขตที่ 1 จบลงด้วยชัยชนะของนายมนตรี พงษ์พานิช ที่ได้คะแนน 79,149 คะแนน นายประมวล สภาวสุ ตามมาด้วยคะแนน 64,501 คะแนน ตามความคาดหมาย ปัจจัยที่มีผลต่อชัยชนะของผู้

สมัครรับเลือกตั้งทั้งสอง คือ 1) การจัดระบบหัวคะแนนและ 2) เงิน บัณฑิตทั้งสองมีความสำคัญต่อกันและกัน กล่าวคือ หากมีหัวคะแนนที่มีประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อเสียงก็เข้าเป้า หากเงินน้อยหัวคะแนนที่มีก็จะประสิทธิภาพด้อยลงไป สภาพการแข่งขันการเลือกตั้งที่ผู้สมัครมีการใช้จ่ายเงินเพื่อการเลือกตั้งในอัตราสูงเช่นนี้ ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ เมื่อมีสภาพของการใช้จ่ายเงินซื้อเสียงสูง พฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนเสียงจะถูกกำหนดด้วยสิ่งใด และโดยเหตุผลเช่นไร ซึ่งจะได้ศึกษาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย